

of the consistency of the criminal law in the aspect of «reduced» age of criminal liability and are analyzed; the imperfection of the formulation of the optional features of the subjective side of the analyzed composition of the crime (lack of linking this composition of the crime to the legitimate professional activity of a journalist) has been substantiated.

As a result of the research, a conclusion was made about the necessity exclusion of Article 349-1 from the Criminal Code of Ukraine.

Keywords: criminal-law protection of the journalist's professional activity; taking hostage a journalist; criminal offences against journalists.

Козич І.В.

ТЕНДЕНЦІЇ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ ПОЛІТИКИ В СФЕРІ БОРОТЬБИ З КРИМІНАЛЬНИМИ ПРАВОПОРУШЕННЯМИ, ЩО ВЧИНЯЮТЬСЯ ІЗ ЗАСТОСУВАННЯМ НАСИЛЬСТВА

УДК 343.2.01

Успішне функціонування та розвиток будь-якого суспільства включає адекватне реагування на явища та процеси, що становлять для нього небезпеку. Суспільство, усвідомивши реальність таких загроз для себе, застосовує певні заходи для того, щоб їх нейтралізувати. Відтак, адекватна реакція на виклики, загрози, протидія небезпечним соціальним явищам, які мають місце у даний період в державі та які прогножуються у майбутньому, є критерієм розвиненості, організованості, зрілості та розумності суспільства.

Саме така реакція з боку суспільства та держави потрібна у справі протидії злочинності, значну частину якої складають кримінальні правопорушення, що вчиняються з застосуванням насильства. Сучасні умови становлення української державності, проблеми глобалізації суспільства потребують ефективних заходів протидії злочинності з врахуванням всієї системи кримінально-правових, кримінологічних та політологічних знань, зокрема і щодо протидії з таким діянням.

Важливим у такому розумінні, а також з врахуванням чіткого курсу України в напрямку євроінтеграції, є вивчення трендів законодавства Європейського Союзу (далі - ЄС) щодо протидії правопорушенням, що вчиняються із застосуванням насильства, та їх імплементація у вітчизняне законодавство.

У Спільній декларації Європейського Парламенту, Ради Європейського Союзу та Європейської Комісії від 21.12.2022 року були окреслені загальні Законодавчі пріоритети ЄС на 2022 рік. Фактично, такі спільні Декларації є типовими, адже щороку Європейський Парламент, Рада та Комісія обговорюють і погоджують законодавчі пріоритети ЄС на наступний рік, які викладені у щорічній Спільній декларації. Наприклад, базовими пріоритетами кримінально-правової політики ЄС на 2022 рік були визначені: - боротьба з відмиванням грошей, податковим шахрайством, ухиленням від сплати податків та іншими формами фінансових злочинів; - боротьба з організованою злочинністю та тероризмом; - захист журналістів; - робота на розв'язанням постійної проблеми насильства щодо жінок; - робота над усуненням усіх форм дискримінації [1].

Що стосується кримінально-караних діянь, що вчиняються із застосуванням насильства, то протягом останніх років намітилися певні тенденції (тренди), які однозначно треба враховувати на шляху євроінтеграції України.

1. Регламент (ЄС) 2022/991 Європейського Парламенту та Ради від 8 червня 2022 року про внесення змін до Регламенту (ЄС) 2016/794 щодо співпраці Європолу з приватними особами, обробки персональних даних Європолом на підтримку кримінальних розслідувань та Роль Європолу в дослідженнях та інноваціях вводить поняття «кризова онлайн-ситуація», що означає розповсюдження онлайн-контенту, пов'язаного з поточною або нещодавною подією в реальному світі, яка зображує шкоду життю чи фізичній цілісності або закликає до неминучої шкоди життю чи фізичній цілісності та має на меті серйозне залякування населення за умови, що існує зв'язок або обґрунтована підозра щодо зв'язку з тероризмом або насильницьким екстремізмом і що очікується потенційне експоненціальне збільшення та вірусність цього вміс-

ту в багатьох онлайн-сервісах. Для протидії таким діянням, які в тому числі вчиняються із застосуванням насильства, Європол повинен мати можливість підтримувати дії держав-членів чи постачальників онлайн-послуг відповідно до їхніх зобов'язань згідно із законодавством ЄС у ефективній боротьбі з розповсюдженням терористичного контенту, спричинених поточними або недавніми реальними подіями, розповсюдження онлайн-матеріалів про сексуальне насильство над дітьми в Інтернеті. З цією метою ст.26а Регламенту регулює процедури обміну персональними даними з приватними особами в кризових онлайн-ситуаціях [2].

2. 19 листопада 2018 року Рада ухвалила Стратегію ЄС проти незаконної вогнепальної, стрілецької та легкої зброї та боєприпасів до них під назвою «Безпека зброї, захист громадян» («Стратегія ЄС щодо SALW»), яка замінила Стратегію ЄС щодо боротьби з незаконним накопиченням і торгівлею SALW та боєприпасами до них, яка була прийнята ще в 2005 році.

У Стратегії ЄС щодо SALW щодо обігу вогнепальної зброї зазначається, що ЄС шукатиме шляхи взаємодії з відповідними державами американського континенту та регіональними організаціями для зменшення незаконного розповсюдження та торгівлі вогнепальною зброєю з метою зменшення збройного насильства та злочинної діяльності. Латинська Америка та Карибський басейн серйозно постраждали від розповсюдження та надмірного накопичення вогнепальної зброї. Американська півкуля продовжує вважатися одним із найбільш насильницьких регіонів у світі. Згідно з останніми глобальними дослідженнями убивств, проведеним Управлінням ООН з наркотиків і злочинності (UNODC) у 2017 році, у регіоні зареєстровано 17,2 вбивства на 100 000 жителів, що майже втричі перевищує середній світовий показник. Переважна більшість вбивств у вказаному регіоні вчиняються із застосуванням вогнепальної зброї, що робить боротьбу з розповсюдженням і незаконним обігом зброї та боєприпасів і запобігання їм одним із пріоритетів міжамериканського порядку денного. З огляду на це, було прийнято Рішення Ради (CFSP) 2022/847 від 30 травня 2022 року, спрямоване на підтримку зусиль із запобігання та боротьби з незаконним розповсюдженням і торгівлею стрілецькою зброєю

та легкими озброєннями (SALW) і боєприпасами та їх впливом на американський континент [3]. Аналогічні рішення приймалися і щодо інших регіонів. Наприклад, у Рішенні Ради (CFSP) 2021/2133 від 2 грудня 2021 року на підтримку комплексної програми підтримки зусиль із запобігання та боротьби з незаконним обігом SALW і звичайних боєприпасів у Південно-Східній Європі вказувалося, що спадщина минулих конфліктів у регіоні, збої в своєчасному та належному здійсненні демобілізації, роззброєння та реінтеграції, а також погано запроваджені централізовані системи контролю над SALW проявляються у:

- незаконній торгівлі та розповсюдження SALW всередині та за межами Південно-Східної Європи;
- незаконних перевезеннях SALW;
- використанні нелегальної/контрабандної зброї (SALW) у терористичній, злочинній діяльності та насильницьких злочинах у регіоні та за його межами [4].

Крім того, виходячи з того, що незаконний обіг вогнепальної, стрілецької та легкої зброї та боєприпасів продовжує сприяти нестабільності та насильству в ЄС, в його найближчому сусідстві та в решті світу, а також сприяє зростанню збройного насильства та організованої злочинності, глобального тероризму, перешкоджає сталому розвитку та зусиллям із врегулювання криз, в Рішенні Ради (CFSP) 2022/597 від 11 квітня 2022 року розроблено ряд заходів щодо просування європейської мережі незалежних аналітичних центрів з питань нерозповсюдження зброї масового знищення та роззброєння [5].

3. Окреме місце у кримінально-правовій політиці ЄС в сфері діянь, що вчиняються із застосуванням насильства, займає захист журналістів. У Рекомендації Комісії (ЄС) 2021/1534 від 16 вересня 2021 року щодо забезпечення захисту, безпеки та розширення прав і можливостей журналістів та інших працівників ЗМІ в Європейському Союзі зазначено, що «...залакування, фізичне та психологічне насильство, незаконні арешти та свавільне затримання, незаконне стеження, насильство за гендерною ознакою, переслідування чи дискримінаційні напади, як онлайн, так і офлайн, – це лише кілька прикладів погроз журналістам та іншим

працівникам ЗМІ. Органи державної влади зобов'язані захищати свободу вираження поглядів і безпеку журналістів, забезпечуючи належне правове середовище, серйозно ставлячись до кримінальних погроз проти журналістів, суворо переслідуючи винних у будь-якому нападі та забезпечуючи належне розслідування та подальші дії, включаючи застосування ефективних, пропорційні та переконливі санкції. Важливо гарантувати ретельність, неупередженість, незалежність, прозорість і своєчасність розслідувань і переслідування злочинів проти журналістів. Щоб підвищити ефективність слідчих дій, органи влади держав-членів могли б розглянути можливість створення спеціальних підрозділів у поліцейських силах для розслідування злочинів проти журналістів у співпраці з представниками журналістів ... Оскільки злочини проти журналістів також можуть бути транснаціональними за своєю природою, держави-члени повинні повною мірою використовувати існуючі європейські рамки правового співробітництва та, якщо необхідно, звертатися за підтримкою до спеціалізованих європейських агентств, таких як Європол та Євроюст. Згідно з пропозицією Комісії посилити повноваження Європолу, якщо в конкретних випадках Європол вважає, що слід розпочати кримінальне розслідування, він може звернутися до компетентних органів держави-члена з проханням розпочати, провести або координувати розслідування злочину, який зачіпає спільні інтереси, охоплені політикою ЄС, навіть якщо відповідний злочин не має транскордонного виміру» [6].

4. Одним із пріоритетів ЄС є захист дітей, як офлайн, так і онлайн. Сексуальне насильство та сексуальна експлуатація дітей є серйозними порушеннями прав людини та основних прав, зокрема прав дітей на захист від усіх форм насильства, жорстокого поводження чи експлуатації, включаючи сексуальне насильство, як це передбачено Конвенцією ООН про права дитини.. Цифровізація принесла багато переваг суспільству та економіці, але вона також спричинила виклики, зокрема збільшення сексуального насильства над дітьми в Інтернеті. 24 липня 2020 року Комісія прийняла повідомлення під назвою «Стратегія ЄС щодо більш ефективної боротьби з сексуальним насильством над дітьми».

Стратегія мала на меті забезпечити ефективну відповідь на рівні Союзу на злочин сексуального насильства над дітьми. Саме для досягнення визначених у даній стратегії цілей було прийнято Регламент (ЄС) 2021/1232 Європейського Парламенту та Ради від 14 липня 2021 року про тимчасовий відступ від певних положень Директиви 2002/58/ЄС щодо використання технологій постачальниками послуг міжособистісного зв'язку для обробки персональних та інших даних з метою боротьби з сексуальним насильством над дітьми в Інтернеті [7].

5. Взагалі, характерною рисою кримінально-правової політики ЄС є визначення кримінально-караних діянь, які постійно знаходяться у фокусі ЄС, і окреслення необхідності боротьби з такими діяннями у всіх можливих варіаціях. Це, зокрема, стосується і взаємодії чи співпраці з іншими суб'єктами. Наприклад, у рамках відносин між Європейським Союзом, з одного боку, та Гренландією та Королівством Данія, з іншого, співробітництво у сфері боротьби зі злочинністю може включати: - розвиток інноваційних та ефективних засобів поліцейської та судової співпраці, включаючи співпрацю з іншими зацікавленими сторонами, такими як громадянське суспільство та національні правозахисні установи, у запобіганні та боротьбі з організованою злочинністю, торгівлею людьми, сексуальним насильством над дітьми, сексуальною експлуатацією, гендерне насильство, тероризм і корупція; - підтримка з метою підвищення ефективності політики договірних суб'єктів щодо запобігання та боротьби з організованою злочинністю, торгівлею людьми, сексуальним насильством над дітьми, сексуальною експлуатацією, насильством за статевою ознакою, тероризмом і корупцією, а також виробництвом, розповсюдженням і торгівлею усіх видів наркотичних засобів і психотропних речовин, запобігання та зменшення вживання наркотиків і шкоди, пов'язаної з наркотиками, беручи до уваги роботу, яка проводиться в цих сферах міжнародними органами, зокрема через навчання та розбудову спроможностей щодо запобігання та боротьби з організованою злочинністю, включаючи торгівлю людьми, сексуальне насильство над дітьми, сексуальну експлуатацію, гендерне насильство, тероризм і корупцію [8].

6. В цьому контексті варто також відмітити, що законодавство ЄС оперує категорією “serious crime”, під якою зазвичай розуміються кримінальні правопорушення, які караються позбавленням волі або триманням під вартою на максимальний період не менше трьох років згідно з національним законодавством держави-члена. Тут також необхідно зазначити, що у кримінально-правовій політиці ЄС доволі типовим є відсилення до максимального строку, т.зв. мінімального максимум (мінімальний строк верхньої межі покарання – у розумінні українського кримінального права). Отож, до групи “serious crime” відносяться кримінальні правопорушення, у яких верхня межа покарання має не менше 3 років позбавлення волі (custodial sentence) або тримання під вартою (detention order). До таких діянь, зокрема, відносяться:

1. участь у злочинній організації,
2. торгівля людьми,
3. сексуальна експлуатація дітей та дитяча порнографія,
4. незаконний обіг наркотичних засобів і психотропних речовин,
5. незаконний обіг зброї, боєприпасів і вибухових речовин,
6. корупція,
7. шахрайство,
8. відмивання доходів, одержаних злочинним шляхом, і підробка валюти, в тому числі євро,
9. комп’ютерна злочинність/кіберзлочинність,
10. екологічні злочини, включаючи незаконну торгівлю видами тварин, що знаходяться під загрозою зникнення, а також видами та сортами рослин, що знаходяться під загрозою зникнення,
11. сприяння несанкціонованому в’їзду та проживанню,
12. вбивство, тяжке тілесне ушкодження,
13. незаконна торгівля органами та тканинами людини,
14. викрадення, незаконне позбавлення волі та захоплення заручників,
15. організоване та збройне пограбування,
16. незаконний обіг культурних цінностей, включаючи антикваріат і твори мистецтва,
17. підробка та піратство продукції,
18. підроблення адміністративних документів та їх обіг,

-
- 19.незаконний обіг гормональних речовин та інших стимуляторів росту,
 - 20.незаконний обіг ядерних або радіоактивних матеріалів,
 - 21.згвалтування,
 - 22.злочини, що підпадають під юрисдикцію Міжнародного кримінального суду,
 - 23.незаконне захоплення літаків/морських суден,
 - 24.саботаж,
 - 25.торгівля викраденими автомобілями,
 - 26.промислове шпигунство [9].

Як бачимо, серед вказаних діянь є чимала група кримінальних правопорушень, що вчиняються із застосуванням насильства, як-от: сексуальна експлуатація дітей та дитяча порнографія, вбивство, тяжке тілесне ушкодження, згвалтування та ін.

Отож, для кримінально-правової політики ЄС не є характерним виділення окремого напрямку протидії кримінальним правопорушенням, що вчиняються із застосуванням насильства. Зазвичай, такі діяння зустрічаються в контексті протидії тим діянням, що знаходяться у фокусі кримінально-правової політики ЄС і постійно наводяться у численних директивах та регламентах. Базовою тенденцією кримінально-правової політики України на найближчому етапі є впровадження законодавства ЄС, в тому числі і щодо діянь, що вчиняються із застосуванням насильства.

1. *Спільна декларація Європейського Парламенту, Ради Європейського Союзу та Європейської Комісії від 21.12.2022 року “EU Legislative Priorities for 2022”. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32021C1221%2801%29&qid=1673193082012>*
2. *Регламент (ЄС) 2022/991 Європейського Парламенту та Ради від 8 червня 2022 року про внесення змін до Регламенту (ЄС) 2016/794 щодо співпраці Європолу з приватними особами, обробки персональних даних Європолом на підтримку кримінальних розслідувань та Роль Європолу в дослідженнях та інноваціях. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32022R0991&qid=1673193082012>*
3. *Рішення Ради (CFSP) 2022/847 від 30 травня 2022 року на підтримку зусиль із запобігання та боротьби з незаконним розповсюдженням і торгівлею стрілецькою зброєю та легкими озброєннями (SALW) і боєприпасами та їх впливом на американський континент. URL:*

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32022D0847&qid=1673193082012/>

4. Рішення Ради (CFSP) 2021/2133 від 2 грудня 2021 року на підтримку комплексної програми підтримки зусиль із запобігання та боротьби з незаконним обігом SALW і звичайних боєприпасів у Південно-Східній Європі. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32021D2133&qid=1673193082012>
5. Рішення Ради (CFSP) 2022/597 від 11 квітня 2022 року просування європейської мережі незалежних аналітичних центрів з питань нерозповсюдження та роззброєння. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32022D0597&qid=1673193082012>
6. Рекомендація Комісії (CC) 2021/1534 від 16 вересня 2021 року щодо забезпечення захисту, безпеки та розширення прав і можливостей журналістів та інших працівників ЗМІ в Європейському Союзі. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32021H1534&qid=1673193082012>
7. Regulation (EU) 2021/1232 of the European Parliament and of the Council of 14 July 2021 on a temporary derogation from certain provisions of Directive 2002/58/EC as regards the use of technologies by providers of number-independent interpersonal communications services for the processing of personal and other data for the purpose of combating online child sexual abuse. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32021R1232&qid=1673193082012>
8. Council Decision (EU) 2021/1764 of 5 October 2021 on the association of the Overseas Countries and Territories with the European Union including relations between the European Union on the one hand, and Greenland and the Kingdom of Denmark on the other (Decision on the Overseas Association, including Greenland). URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32021D1764&qid=1673193082012>
9. Directive (EU) 2016/681 of the European Parliament and of the Council of 27 April 2016 on the use of passenger name record (PNR) data for the prevention, detection, investigation and prosecution of terrorist offences and serious crime. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32016L0681&qid=1673935181667>

Козич І.В. Тенденції кримінально-правової політики в сфері боротьби з кримінальними правопорушеннями, що вчиняються із застосуванням насильства

У статті автор приділяє увагу вивченню основних тенденцій законодавства Європейського Союзу щодо протидії правопорушенням, що вчиняються

із застосуванням насильства, та їх імплементація у вітчизняне законодавство. Встановлено, що, зазвичай, такі діяння зустрічаються в контексті протидії тим діянням, що знаходяться у фокусі кримінально-правової політики ЄС і постійно наводяться у численних директивах та регламентах. Базовою тенденцією кримінально-правової політики України на найближчому етапі є впровадження законодавства ЄС, в тому числі і щодо діянь, що вчиняються із застосуванням насильства.

Ключові слова: законодавство ЄС, кримінально-правова політика, насильство, сексуальна експлуатація дітей та дитяча порнографія, захист журналістів, вбивство, тяжке тілесне ушкодження, зґвалтування, незаконних обіг зброї та боєприпасів.

Kozych I.V. Directions of criminal law policy in the field of combating criminal offenses committed with the use of violence.

In the article, the author pays attention to the study of the main trends of the legislation of the European Union regarding the prevention of crimes that begin with the use of violence, and their implementation in domestic legislation. It has been established that usually such actions take place in the context of counteracting those actions that are at the center of the EU's criminal law policy and are constantly cited in numerous directives and regulations. The «serious crime» group includes criminal offenses in which the upper limit of punishment is at least 3 years of custodial sentence or detention order. The main direction of Ukraine's criminal law policy in the nearest future is the implementation of EU legislation, including regarding acts committed with the use of violence.

Keywords: EU legislation, criminal law policy, violence, sexual exploitation of children and child pornography, protection of journalists, murder, grievous bodily harm, rape, illegal trafficking of weapons and ammunition.

Ломага Ю.Т.

КВАЛІФІКАЦІЯ УМИСНИХ ВБИВСТВ ПРИ КОНКУРЕНЦІЇ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВИХ НОРМ

УДК 343.21

Постановка проблеми. Чинний Кримінальний кодекс України (далі КК України) містить низку норм, які закріплюють відповідальність за окремі різновиди умисних вбивств. Такий стан нормативної регламентації кримінальної відповідальності за умисне заподіяння смерті іншій людині дає підстави вченим навіть виокремлювати асоціацію норм про умисне вбивство, демонструючи при цьому систему відповідних заборонних норм,